บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย การอภิปราย และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1 เพื่อศึกษารูปแบบของฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่

2 เพื่อศึกษาแนวโน้มของการออกแบบฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมการบริโภคยาสูบ จำนวน 5 คน เป็นการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมการบริโภคยาสูบเป็นโครงสร้างคำถามในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเอง

2. ตารางวิเคราะห์ฐานข้อมูลคุณลักษณะทางการออกแบบบนฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ด้วย Matrix Analysis ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการวิเคราะห์ฉลากคำเตือน 333 ชิ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร การรวบรวมข้อมูลตัวอย่างฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 จนถึงปัจจุบัน จำนวน 333 ชิ้น จากนั้นจึงได้นำมาวิเคราะห์ฐานข้อมูลคุณลักษณะทางการออกแบบบนฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ด้วยตาราง Matrix Analysis และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมการบริโภคยาสูบที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการออกแบบฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ จำนวน 5 ท่าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมการบริโภคยาสูบมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์ในเรื่องของรูปแบบและแนวโน้มการออกแบบฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่

ส่วนข้อมูลจากตารางการวิเคราะห์ฐานข้อมูลด้วย Matrix Analysis ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลตามคุณลักษณะของตัวแปรดังต่อไปนี้

1. การหาค่าเฉลี่ย (Average) ที่เป็นภาพรวม

2. การหาค่าร้อยละ (Percentage) ของแต่ละตัวแปรคุณลักษณะ

3. การคำนวณหาค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตราฐาน (S.D.) ของตัวแปรคุณลักษณะ

4. การหาความสัมพันธ์ (Relationship) ระหว่างข้อมูลคุณลักษณะต่อข้อมูลคุณลักษณะหรือระหว่างข้อมูลด้านสถานภาพต่อข้อมูลทางคุณลักษณะ (cross tabulation (Cross tab)) มาหาค่าความถี่และค่าร้อยละ ดังนี้

- กลุ่มภูมิภาคตามความรับผิดชอบขององค์การอนามัยโลก ต่อ จำนวนภาษาที่ใช้
- กลุ่มภูมิภาคตามความรับผิดชอบขององค์การอนามัยโลก ต่อ สีตัวอักษรข้อความคำเตือน
- กลุ่มภูมิภาคตามความรับผิดชอบขององค์การอนามัยโลก ต่อ ลักษณะของภาพคำเตือน
- กลุ่มภูมิภาคตามความรับผิดชอบขององค์การอนามัยโลก ต่อ รูปแบบของภาพคำเตือน
- กลุ่มภูมิภาคตามความรับผิดชอบขององค์การอนามัยโลก ต่อ การใช้ภาพคำเตือน

สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลจากการวิจัย แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมการบริโภคยาสูบ เรื่อง รูปแบบและแนวโน้มการออกแบบฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่

1.1 การออกแบบของฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ในปัจจุบัน

ผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมการบริโภคยาสูบมีความคิดเห็นว่า ภาพรวมด้านการออกแบบของฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ในปัจจุบันเป็นไปตามกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบ (The WHO Framework Convention on Tobacco Control – FCTC) มาตรา 11 (Guideline for implementation of article 11) เรื่อง การบรรจุหีบห่อและติดป้ายฉลากผลิตภัณฑ์ยาสูบ โดยการออกแบบฉลากคำเตือนของประเทศไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อเตือนถึงพิษภัยจากการสูบบุหรี่ โดยทำซองให้ดูน่ารังเกียจ ใช้ภาพที่ดูน่ากลัวเป็นภาพแสดงผลกระทบที่เกิดจากการสูบบุหรี่ เนื่องจากประชากรที่สูบบุหรี่ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำ ดังนั้นการออกแบบจึงจำเป็นต้องสื่อสารให้เข้าใจง่าย ตรงไปตรงมา เพื่อสามารถสื่อสารไปยังผู้สูบบุหรี่ให้เลิกสูบบุหรี่ และลดจำนวนผู้สูบหน้าใหม่ให้น้อยลง โดยการใช้ภาพคำเตือนบนซองบุหรี่จะต้องเป็นภาพที่แสดงให้เห็นโรคภัยที่เกิดจากการ

สูบบุหรี่ โดยเฉพาะภาพที่ถ่ายจากคนป่วยจริง ๆ ซึ่งภาพจะต้องดูน่ากลัว ชัดเจนเข้าใจง่าย การเลือกภาพจะต้องพิจารณาจากเนื้อหาที่ต้องการสื่อสารออกมาได้ตรงประเด็นเป็นหลัก มีการวิจัยทดลองประสิทธิภาพของภาพก่อนที่จะนำมาใช้งาน และจะต้องมีการเปลี่ยนภาพอยู่เสมอเพื่อไม่ให้คนเกิดความเคยชิน ส่วนการใช้ข้อความคำเตือน และการใช้ตัวอักษรบนซองบุหรี่ในปัจจุบัน ผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมการบริโภคยาสูบมีความคิดเห็นว่า การใช้ตัวอักษรและจัดวางข้อความคำเตือนควรเป็นรูปแบบเดียวกัน และให้เห็นชัด อ่านง่าย รวมทั้งการติดอากรแสตมป์ก็ควรเป็นรูปแบบเดียวกัน ไม่ปิดทับข้อความคำเตือน และในประเด็นเรื่อง ขนาดของพื้นที่คำเตือนบนซองบุหรี่ในปัจจุบัน ผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมการบริโภคยาสูบกล่าวว่า ประสิทธิภาพของพื้นที่คำเตือนบนซองบุหรี่ขึ้นอยู่กับขนาด และตำแหน่งการวาง โดยปัจจุบันขนาดพื้นที่คำเตือนมีขนาด 55 เปอร์เซ็นต์ของซองทั้ง 2 ด้าน

1.2 แนวโน้มการออกแบบฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ในอนาคต

ผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมการบริโภคยาสูบระบุถึงแนวโน้มการออกแบบฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ในอนาคตว่าเป็นไปตามกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบ (The WHO Framework Convention on Tobacco Control – FCTC) มาตรา 11 การบรรจุหีบห่อและติดป้ายฉลากผลิตภัณฑ์ยาสูบ โดยมีแนวโน้มการออกแบบให้เป็นซองแบบเรียบ (Plain Packaging) ซึ่งซองบุหรี่แบบเรียบเป็นซองสีพื้น ไม่มีลวดลายเหมือนกันทั้งหมด โดยตราบุหรี่จะพิมพ์เป็นตัวอักษรธรรมดา ไม่มีการใช้เครื่องหมายการค้า (Trade Mark) ทำให้ภาพคำเตือนดูเด่นกว่ายี่ห้อบุหรี่ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมการบริโภคยาสูบเน้นย้ำว่าจะต้องมีการศึกษาวิจัยว่าซองสีพื้นควรจะเป็นสีอะไรเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย และแนวโน้มภาพคำเตือนบนซองบุหรี่ควรเป็นภาพที่ดูน่ากลัวมากขึ้นและน่ากลัวเท่า ๆ กัน โดยภาพจะเป็นภาพคนจริง ๆ ดูสะเทือนอารมณ์ มีการเปลี่ยนภาพคำเตือนบ่อยขึ้น และจะต้องมีการตรวจสอบการผลิตฉลากคำเตือนจากหน่วยงานราชการอย่างจริงจังให้มีการผลิตภาพคำเตือนออกมาจำนวนเท่า ๆ กัน รวมทั้งการออกแบบฉลากคำเตือนเฉพาะยาสูบแต่ละประเภท เนื่องจากมีกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน ส่วนแนวโน้มการออกแบบข้อความคำเตือน และการใช้ตัวอักษรบนซองบุหรี่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ได้แสดงความคิดเห็นว่า ข้อความคำเตือนจะต้องสั้น เข้าใจง่าย และสามารถสื่อได้กับกลุ่มเป้าหมายได้ทั้งเพศชายและเพศหญิง ส่วนการใช้ตัวอักษรบนซองบุหรี่จะต้องเป็นตัวอักษรแบบเดียวกันทั้งหมด รวมทั้งจะต้องจัดวางในรูปแบบเดียวกัน อ่านได้อย่างชัดเจน และแนวโน้มของพื้นที่คำเตือนจะมีขนาดใหญ่มากขึ้น โดยจะมีการเทียบเคียงกับประเทศอื่นที่มีขนาดใหญ่มากกว่าแล้วจึงขยายขนาดให้ใหญ่ขึ้นทีละลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบบนฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่จากตารางการวิเคราะห์ฐานข้อมูลด้วย Matrix Analysis จำแนกตามตัวแปรคุณลักษณะ พบว่า

กลุ่มประเทศตามความรับผิดชอบขององค์การอนามัยโลก (WHO Region)

ประเทศที่มีฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่โดยการจำแนกกลุ่มประเทศตามความรับผิดชอบขององค์การอนามัยโลก (WHO Region) ส่วนใหญ่ร้อยละ 30.30 อยู่ในกลุ่มภูมิภาคอเมริกา รองลงมาร้อยละ 27.30 อยู่ในกลุ่มภูมิภาคยุโรป ส่วนกลุ่มประเทศที่มีฉลากคำเตือนน้อยที่สุด คือ กลุ่มภูมิภาคแอฟริกา ร้อยละ 3.00

ภาพคำเตือน

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ ส่วนใหญ่ร้อยละ 98.8 มีภาพคำเตือน นอกนั้นร้อยละ 1.2 ไม่มีภาพคำเตือน

ข้อความคำเตือน

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ ส่วนใหญ่ร้อยละ 99.7 มีข้อความคำเตือน นอกนั้นร้อยละ 0.3 ไม่มีข้อความคำเตือน

ขนาดพื้นที่ของรูปภาพและข้อความคำเตือน ด้านหน้าซอง

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามขนาดพื้นที่ของรูปภาพและข้อความคำเตือน ส่วนด้านหน้าซอง ส่วนใหญ่ร้อยละ 32.7 มีขนาดพื้นที่คำเตือนต่อพื้นที่ซองร้อยละ 46-50 รองลงมาร้อยละ 30.6 มีขนาดพื้นที่คำเตือนต่อพื้นที่ซองร้อยละ 26-30 ส่วนฉลากคำเตือนที่ไม่มีพื้นที่คำเตือนด้านหน้าซองคิดเป็นร้อยละ 2.7

ขนาดพื้นที่ของรูปภาพและข้อความคำเตือน ด้านหลังซอง

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามขนาดพื้นที่ของรูปภาพและข้อความคำเตือนส่วนด้านหลังซอง ส่วนใหญ่ร้อยละ 25.8 มีขนาดพื้นที่คำเตือนต่อพื้นที่ซองร้อยละ 46-50 รองลงมาร้อยละ 20.7 มีขนาดพื้นที่คำเตือนต่อพื้นที่ซองร้อยละ 36-40 ส่วนฉลากคำเตือนที่ไม่มีพื้นที่คำเตือน ด้านหลังซองคิดเป็นร้อยละ 11.1

ขนาดพื้นที่ของรูปภาพและข้อความคำเตือนเฉลี่ยต่อซอง

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามขนาดพื้นที่ของรูปภาพและข้อความคำเตือน เฉลี่ยต่อซอง ส่วนใหญ่ร้อยละ 35.4 มีขนาดพื้นที่คำเตือนต่อพื้นที่ซองร้อยละ 31-35 รองลงมาร้อยละ 19.2 มีขนาดพื้นที่คำเตือนต่อพื้นที่ซองร้อยละ 46-50

ข้อความแจ้งสารพิษ และสารก่อมะเร็ง

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามข้อความแจ้งสารพิษ และสารก่อมะเร็ง ส่วนใหญ่ร้อยละ 83.2 มีข้อความคำเตือน นอกนั้นร้อยละ 16.8 ไม่มีข้อความ

แบบอักษรข้อความคำเตือน

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามแบบอักษรข้อความคำเตือน ทั้งหมดร้อยละ 100 เป็นตัวอักษรแบบไม่มีเชิง (Sans Serif)

ลักษณะของตัวอักษรบนฉลากรูปภาพ

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามลักษณะของตัวอักษรบนฉลากรูปภาพ ส่วนใหญ่ร้อยละ 53 เป็นตัวอักษรหนาทั้งหมด รองลงมาร้อยละ 36.3 เป็นตัวอักษรใหญ่ประกอบตัวเล็ก

การใช้ภาษาบนฉลากรูปภาพ

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามการใช้ภาษาบนฉลากรูปภาพ ส่วนใหญ่ร้อยละ 25.60 เป็นภาษาอังกฤษ รองลงมาร้อยละ 18.6 เป็นภาษาสเปน

จำนวนภาษาที่ใช้บนฉลากคำเตือน

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามจำนวนภาษาที่ใช้บนฉลากคำเตือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 69.70 ใช้ภาษาเดียว รองลงมาร้อยละ 27.30 ใช้สองภาษา และร้อยละ 3.00 ใช้สามภาษา

สีตัวอักษรข้อความคำเตือน

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามสีตัวอักษรข้อความคำเตือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 64.3 มีสีตัวอักษรข้อความคำเตือนสองสีขึ้นไป รองลงมาร้อยละ 32.7 มีสีเดียว

ลักษณะของสีตัวอักษรและพื้นหลัง

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามลักษณะของสีตัวอักษรและพื้นหลัง ส่วนใหญ่ร้อยละ 44.00 มีสีตัวอักษรขาวและแดงบนพื้นสีดำ รองลงมาร้อยละ 11.7 มีสีตัวอักษรขาวบนพื้นสีดำ

พื้นหลังของข้อความคำเตือน

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามพื้นหลังของข้อความคำเตือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 73.5 มีสีพื้นหลังเป็นสีพื้นเข้ม รองลงมาร้อยละ 16.9 มีสีพื้นหลังเป็นสีพื้นอ่อน และร้อยละ 9.6 มีพื้นหลังเป็นภาพ

ลักษณะของตัวอักษรข้อความช่วยเหลือในการเลิกบุหรี่

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามลักษณะของตัวอักษรข้อความช่วยเหลือในการเลิกบุหรี่ ส่วนใหญ่ร้อยละ 48.1 เป็นตัวหนาทั้งหมด รองลงมาร้อยละ 27.8 เป็นตัวใหญ่ประกอบตัวเล็ก

สีตัวอักษรข้อความช่วยเหลือในการเลิกบุหรี่

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามสีตัวอักษรข้อความช่วยเหลือในการเลิกบุหรี่ ส่วนใหญ่ร้อยละ 50.6 มีสีเดียว รองลงมาร้อยละ 25.3 มีสีเดียวมีกรอบพื้น

รูปแบบของภาพคำเตือน

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามรูปแบบของภาพคำเตือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 51.4 เป็นภาพถ่าย รองลงมาร้อยละ 32.4 เป็นภาพถ่ายที่ใช้เทคนิคการตกแต่งภาพประกอบ

ลักษณะของภาพคำเตือน

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามลักษณะของภาพคำเตือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 69.1 มีภาพคำเตือนและข้อความคำเตือน รองลงมาร้อยละ 30.3 มีภาพคำเตือน, ข้อความคำเตือน และข้อความช่วยเหลือในการเลิกบุหรี่

ภาพและข้อความแสดงผลกระทบจากการสูบบุหรี่

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามภาพและข้อความแสดงผลกระทบจากการสูบบุหรี่ ส่วนใหญ่ร้อยละ 11.8 เป็นภาพและข้อความเกี่ยวกับโรคมะเร็งปาก ลำคอ และโรคในช่องปากอื่น ๆ รองลงมาร้อยละ 11.2 เป็นภาพและข้อความเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ทำให้เสียชีวิตและอายุสั้น

การใช้ภาพคำเตือน

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามการใช้ภาพคำเตือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 50.2 ใช้ภาพซ้ำกับประเทศอื่น รองลงมาร้อยละ 47.4 ใช้ภาพใหม่

กลุ่มเป้าหมาย

ฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ ที่นำมาวิเคราะห์ตัวแปรคุณลักษณะทางการออกแบบ จำแนกตามกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ร้อยละ 60.6 เป็นผู้สูบทั่วไป รองลงมาร้อยละ 16.7 เป็นผู้ปกครอง

ขนาดพื้นที่ของฉลากรูปภาพและข้อความคำเตือนต่อพื้นที่ซองบุหรี่ (ร้อยละ)

ขนาดพื้นที่ของฉลากรูปภาพและข้อความคำเตือนต่อพื้นที่ซองบุหรี่ (ร้อยละ) ส่วนพื้นที่ด้านหน้าซองมีขนาดเฉลี่ย ($\overline{X}$) ร้อยละ 47.09 ส่วนพื้นที่ด้านหลังซองมีขนาดเฉลี่ย ($\overline{X}$) ร้อยละ 47.64 และขนาดพื้นที่คำเตือนเฉลี่ยต่อซองมีขนาดเฉลี่ย ($\overline{X}$) ร้อยละ 47.64

จำนวนภาษาที่ใช้บนฉลากคำเตือน

จำนวนภาษาที่ใช้บนฉลากคำเตือนส่วนใหญ่ใช้ภาษาเดียว คิดเป็นร้อยละ 27.30 อยู่ในกลุ่มภูมิภาคอเมริกา รองลงมาร้อยละ 18.20 อยู่ในกลุ่มภูมิภาคยุโรป

สีตัวอักษรข้อความคำเตือน

สีตัวอักษรข้อความคำเตือนส่วนใหญ่ใช้สองสีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 41.40 อยู่ในกลุ่มภูมิภาคยุโรป รองลงมาใช้สีเดียว ร้อยละ 19.50 อยู่ในกลุ่มภูมิภาคอเมริกา

ลักษณะของภาพคำเตือน

ลักษณะของภาพคำเตือนส่วนใหญ่เป็นภาพคำเตือนและข้อความคำเตือน ร้อยละ 37.20 อยู่ในกลุ่มประเทศ European Region รองลงมาร้อยละ 15.00 อยู่ในกลุ่มภูมิภาคอเมริกา

รูปแบบของภาพคำเตือน

รูปแบบของภาพคำเตือนส่วนใหญ่เป็นภาพถ่าย ร้อยละ 27.30 อยู่ในกลุ่มภูมิภาคยุโรป รองลงมาเป็นภาพถ่ายที่ใช้เทคนิคการตกแต่งภาพประกอบ ร้อยละ 11.40 อยู่ในกลุ่มภูมิภาคอเมริกา

การใช้ภาพคำเตือน

การใช้ภาพคำเตือนส่วนใหญ่ใช้ภาพซ้ำกับประเทศอื่น คิดเป็นร้อยละ 42.30 อยู่ในภูมิภาคยุโรป รองลงมาใช้ภาพใหม่ ร้อยละ 24.60 อยู่ในกลุ่มภูมิภาคอเมริกา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่จากตารางการวิเคราะห์ฐานข้อมูลด้วย Matrix Analysis สามารถสรุปได้ว่า ประเทศที่มีฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่โดยการจำแนกภูมิภาคตามความรับผิดชอบขององค์การอนามัยโลก (WHO Region) ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มภูมิภาคอเมริกา ส่วนกลุ่มภูมิภาคที่มีฉลากคำเตือนน้อยที่สุด คือ กลุ่มภูมิภาคแอฟริกา และส่วนใหญ่มีขนาดพื้นที่ของฉลากรูปภาพและข้อความคำเตือนต่อพื้นที่ซองบุหรี่ ส่วนด้านหน้าซอง ร้อยละ 46-50 ส่วนด้านหลังซอง ร้อยละ 46-50 โดยมีขนาดพื้นที่คำเตือนเฉลี่ยต่อซองร้อยละ 31-35 ซึ่งฉลากคำเตือนส่วนใหญ่จะมีการแจ้งข้อความแจ้งสารพิษ และสารก่อมะเร็ง โดยตัวอักษรที่ใช้บนฉลากคำเตือนทั้งหมดจะใช้ตัวอักษรแบบไม่มีเชิง (Sans Serif) และส่วนใหญ่จะใช้ตัวอักษรหนา สีตัวอักษรข้อความคำเตือนสองสีขึ้นไป โดยส่วนใหญ่ใช้ภาษาเพียงภาษาเดียวบนฉลากคำเตือน และใช้เป็นภาษาอังกฤษ และมีสีพื้นหลังข้อความคำเตือนเป็นสีพื้นเข้มโดยเป็นสีตัวอักษรขาวและแดงบนพื้น

สีดำเป็นส่วนใหญ่ ส่วนรูปแบบของภาพคำเตือนส่วนใหญ่เป็นภาพถ่าย และมีภาพคำเตือนประกอบข้อความคำเตือน โดยภาพส่วนใหญ่เป็นภาพและข้อความที่เกี่ยวกับโรคมะเร็งปาก ลำคอ และโรคในช่องปากอื่น ๆ และกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นผู้สูบทั่วไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบและแนวโน้มการออกแบบฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. การออกแบบของฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ในปัจจุบัน

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการออกแบบฉลากคำเตือนในปัจจุบันเป็นไปตามกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมยาสูบ (The WHO Framework Convention on Tobacco Control – FCTC) มาตรา 11 (Guideline for implementation of article 11) เรื่อง การบรรจุหีบห่อและติดป้ายฉลากผลิตภัณฑ์ยาสูบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเตือนถึงพิษภัยจากการสูบบุหรี่ ภาพคำเตือนจะต้องเป็นภาพที่แสดงให้เห็นโรคภัยที่เกิดจากการสูบบุหรี่สอดคล้องกับองค์การอนามัยโลก (WHO) ที่ได้ระบุว่าการพิมพ์คำเตือนบนซองบุหรี่เป็นการให้ข้อมูลกับประชาชนในเรื่องอันตรายของบุหรี่ได้ดีที่สุด ดังงานวิจัยของสมาคมโรคมะเร็งแห่งแคนาดาที่ได้สำรวจความคิดเห็นประชาชนในเรื่อง การใช้ภาพคำเตือนบนซองบุหรี่พบว่า ผู้สูบบุหรี่ร้อยละ 58 ให้ข้อมูลว่าการสูบบุหรี่ทุกครั้งจะคิดถึงผลกระทบของบุหรี่ต่อสุขภาพของตนเอง โดยเฉพาะภาพที่ถ่ายจากคนป่วยจริง ๆ ซึ่งภาพจะต้องดูน่ากลัว ชัดเจนเข้าใจง่าย ไม่ต้องตีความ สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญช่วย ติรวิบูลสิน (2546) ที่พบว่า คำเตือนผลงานสร้างสรรค์บนซองบุหรี่ที่เกิดประสิทธิผลมากที่สุดคือ คำเตือนชิ้นที่มีการแสดงภาพให้เห็นว่าบุหรี่ได้ทำอันตรายกับอวัยวะภายในของผู้สูบมาสร้างสรรค์เพิ่มเติม และใช้ข้อความที่ดึงดูดความสนใจ โดยการเลือกภาพจะต้องพิจารณาจากเนื้อหาที่ต้องการสื่อสารออกมาเป็นหลัก เพื่อสามารถสื่อสารไปยังผู้สูบบุหรี่ให้เลิกสูบบุหรี่ และลดจำนวนผู้สูบหน้าใหม่ให้น้อยลง ดังที่ศูนย์วิจัยเอแบคนวัตกรรมทางสังคม การจัดการและธุรกิจ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (2551) ได้ทำวิจัยสำรวจความคิดเห็นของวัยรุ่นต่อภาพคำเตือนบนซองบุหรี่ และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 77.9 ระบุว่าภาพคำเตือนมีผลทำให้ไม่อยากสูบบุหรี่ค่อนข้างมากจนถึงมาก และภาพคำเตือนที่มีผลทำให้ไม่อยากสูบและไม่อยากลองบุหรี่มากที่สุดคือภาพที่สูบแล้วเป็นมะเร็งกล่องเสียง

ดักกลาส เบทเซอร์ (2552) ผู้อำนวยการโครงการปลอดยาสูบ ขององค์การอนามัยโลก กล่าวว่า การใช้ภาพจริงของสภาพโรคภัยไข้เจ็บที่เป็นผลจากการสูบบุหรี่ให้เห็นอย่างตรงไปตรงมาบนฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ ซึ่งมักจะเป็นภาพที่น่ากลัวนั้นเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการ

ควบคุมการสูบบุหรี่ และเป็นรูปแบบของการเผยแพร่ข่าวสารด้านสาธารณสุขออกไปทั่วโลกได้ดี ดังที่องค์การอนามัยโลกได้ระบุไว้ว่า การพิมพ์ภาพคำเตือนบนซองบุหรี่เป็นการรณรงค์ที่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด โดยเฉพาะผู้สูบบุหรี่ที่ตรงกลุ่มเป้าหมายและเป็นการให้ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ เลย เพราะผู้สูบบุหรี่จะได้รับข้อมูลในเรื่องอันตรายของบุหรี่ทุกครั้งที่หยิบบุหรี่มาสูบ ดังที่สุนันทา โอศิริ (2550) ทำวิจัยเรื่อง ภาพคำเตือนบนซองบุหรี่กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่พบว่า จากการสำรวจนักศึกษาชายในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่สูบบุหรี่ถึงความรู้สึกที่มีต่อภาพคำเตือนบนซองบุหรี่ พบว่าร้อยละ 61.7 คิดว่าภาพเตือนบนซองบุหรี่สามารถลดอัตราการสูบบุหรี่ได้ โดยในจำนวนนี้ร้อยละ 52.7 ให้เหตุผลว่าเห็นพิษภัยจากบุหรี่มากขึ้น และร้อยละ 47.3 เห็นภาพแล้วทำให้เกิดความกลัว โดยภาพคำเตือนบนซองบุหรี่ที่มีผลต่อการลดการสูบบุหรี่มากที่สุด คือ ภาพควันบุหรี่ที่ทำให้เกิดมะเร็งปอด ร้อยละ 39.2

พิมพ์พรรณ ศิลปสุวรรณ (2551) ที่ทำวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลของฉลากคำเตือนเรื่องสุขภาพบนซองบุหรี่ของกลุ่มลูกจ้างพนักงานในประเทศไทยพบว่า ร้อยละ 3.8 ของลูกจ้าง หยุดสูบเมื่อเห็นป้ายฉลากฯ แบบใหม่ เขารับรู้ว่ารูปภาพประทับใจมากที่สุดได้แก่ บุหรี่ทำให้เกิดโรคมะเร็งปอด และมีเจตคติเชิงบวกเรื่องสูบบุหรี่ลดลง เห็นได้ว่าภาพคำเตือนบนซองบุหรี่มีประสิทธิภาพในการให้ความรู้ แสดงให้เห็นพิษภัยของบุหรี่ และลดอัตราการสูบบุหรี่ลง สอดคล้องกับแฮมมอนด์ (2003) ที่ทำวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของภาพคำเตือนบนซองบุหรี่ที่มีต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของผู้ใหญ่ในประเทศแคนาดา ซึ่งพบว่ากลุ่มผู้สูบบุหรี่ส่วนใหญ่ร้อยละ 91 ได้อ่านฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ และได้รับความรู้เกี่ยวกับข้อมูลที่ได้อ่าน นอกจากนี้ภาพคำเตือนบนซองบุหรี่ยังมีส่วนช่วยให้กลุ่มตัวอย่างประชากรต้องการเลิกสูบบุหรี่ นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าความหลากหลายของภาพคำเตือนส่งผลต่อกลุ่มเป้าหมายแตกต่างกัน

2. แนวโน้มการออกแบบฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่

จากการวิจัยพบว่า แนวโน้มการออกแบบฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่จะเป็นแบบซองมาตรฐาน (Plain Packaging) เป็นซองสีพื้น ไม่มีลวดลายเหมือนกันทั้งหมด โดยตราบุหรี่จะพิมพ์เป็นตัวอักษรธรรมดา ไม่มีการใช้เครื่องหมายการค้า (Trade Mark) ดังงานวิจัยของเมลานี (2008) พบว่า ซองบุหรี่มาตรฐานหรือซองแบบเรียบเป็นซองบุหรี่ที่ลดส่วนประกอบในการสื่อสารแบรนด์ของบริษัทบุหรี่ลง โดยการใช้ซองสีพื้นน้ำตาล และพิมพ์สียี่ห้อบุหรี่ด้วยตัวอักษรแบบธรรมดาขนาดเล็ก บริเวณหน้าซอง ด้านล่าง ซึ่งทำให้ผู้สูบส่วนใหญ่เห็นว่าซองจะลดความดึงดูดลงไปอย่างมากกว่าซองแบบเดิม และซองแบบเรียบนี้ทำให้เกิดความรู้สึกว่าไม่ทันสมัย ไม่มีรสนิยม ไม่เหมาะกับการใช้ในสังคม นอกจากนี้ยังทำให้รู้สึกว่าบุหรี่ดูด้อยคุณภาพ ไม่มีราคา และไม่น่าใช้เป็นอย่างมาก ส่วนเรื่องการใช้ภาพคำเตือนผู้เชี่ยวชาญด้านการบริโภคยาสูบเห็นว่า ภาพคำเตือนควรเป็น

ภาพที่ดูน่ากลัวมากขึ้นและน่ากลัวเท่า ๆ กัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนันทา โอศิริ (2550) ที่พบว่า แม้ภาพเตือนบนซองบุหรี่จะทำให้เกิดความน่ากลัว แต่วัยรุ่นส่วนใหญ่มักหลีกเลี่ยงการเห็นภาพ คือ การซื้อที่ครอบซองบุหรี่มาใส่ เลือกซื้อภาพที่ไม่น่ากลัว จึงพบว่าภาพเตือนบนซองบุหรี่สามารถลดการสูบบุหรี่ได้เพียงร้อยละ 32.5 ของผู้สูบบุหรี่เท่านั้น โดยลดอัตราการสูบลงเหลือ 1-7 มวนต่อวันจากสูงสุด 15 มวนต่อวัน ดังนั้นการเลือกใช้ภาพคำเตือนจึงควรใช้ภาพที่มีความน่ากลัวมากขึ้น และมีความหลากหลายเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีประสบการณ์และการรับรู้ที่ต่างกัน

พรรณราย เจริญชาตรี (2549) ได้พบว่า ผลการประเมินประสิทธิภาพของภาพคำเตือนบนซองบุหรี่ต่อความตั้งใจ ในการสูบบุหรี่หรือเลิกบุหรี่จะมีความแตกต่างกันตามกลุ่ม อายุ อาชีพ การศึกษา การประเมินนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนภาพคำเตือนเพื่อให้มีประสิทธิผลและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะมากยิ่งขึ้นต่อไป โดยการใช้ภาพคำเตือนควรเป็นภาพคนจริง ๆ ดูสะเทือนอารมณ์ ดังที่ บุญช่วย ติรวิบูลสิน (2546) พบว่าคำเตือนผลงานสร้างสรรค์บนซองบุหรี่ที่เกิดประสิทธิผลมากที่สุดคือ คำเตือนชิ้นที่มีการแสดงภาพให้เห็นว่าบุหรี่ได้ทำอันตรายกับอวัยวะภายในของผู้สูบมาสร้างสรรค์เพิ่มเติม และใช้ข้อความที่ดึงดูดความสนใจ นอกจากนี้ควรจะมีการเปลี่ยนภาพคำเตือนให้บ่อยขึ้น ผลการวิจัยของ สุนันทา โอศิริ (2550) พบว่ามีผู้ที่คิดว่าภาพเตือนบนซองบุหรี่ไม่สามารถลดอัตราการสูบบุหรี่ได้ถึงร้อยละ 38.3 เนื่องจากภาพคำเตือนยังไม่น่ากลัวพอ และเมื่อเห็นนาน ๆ แล้วเกิดความคุ้นเคย และบุหรี่บางยี่ห้อยังไม่มีภาพเตือน ดังนั้นจึงต้องมีการตรวจสอบการผลิตฉลากคำเตือนจากหน่วยงานราชการอย่างจริงจังให้มีการผลิตภาพคำเตือนออกมาจำนวนเท่า ๆ กัน รวมทั้งการออกแบบฉลากคำเตือนเฉพาะยาสูบแต่ละประเภท และมีขนาดพื้นที่คำเตือนที่ใหญ่ขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญช่วย ติรวิบูลสิน (2546) ที่พบว่า ขนาดของเลขนศิลป์บนซองบุหรี่และฉลากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ควรจะมีขนาดใหญ่ที่สุดและใช้ภาพที่รุนแรงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

แนวโน้มการออกแบบฉลากคำเตือนจะเป็นแบบซองมาตรฐาน (Plain Packaging) ที่มีรูปแบบเดียวกันทั้งหมด คือเป็นซองสีพื้น ไม่มีลวดลาย ไม่มีเครื่องหมายการค้า (Trade Mark) โดยที่ยี่ห้อบุหรี่จะพิมพ์เป็นตัวอักษรธรรมดาขนาดเล็ก มีการใช้ภาพคำเตือนที่น่ากลัวมากขึ้น และเปลี่ยนภาพคำเตือนให้บ่อยขึ้น

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การออกแบบฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถสื่อสารข้อมูลพิษภัยที่เกิดจากการบริโภคยาสูบ และสร้างค่านิยมการไม่บริโภคยาสูบให้ขยายวงกว้างขึ้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรมีการพัฒนาการจัดองค์ประกอบในการออกแบบ ทั้งการใช้ภาพคำเตือน การใช้ตัวอักษรและการจัดวางตำแหน่งของรายละเอียดต่าง ๆ บนฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่ เพื่อให้ส่วนประกอบต่าง ๆ ของฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารได้ดีมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาทดลองการใช้ซองบุหรี่แบบเรียบ (Plain Packaging) ที่มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย